

God fortsättning kammarmusiklyssnare!

Lunds Kammarmusiksällskap startar 2019 års vinter/vår - spelafton-program med att hälsa **Trio Skandinavia** välkomna till **Magle konserthus måndag den 14 januari kl. 19.00**.

Trio Skandinavia har på kort tid etablerat sig som en av Sveriges mest lovande kammarmusikensembler. Trios medlemmar består av **Kern Westerberg**, *violin* från Danmark, **Daniel Hormazábal**, *piano* från Sverige och **Amalie Stalheim**, *cello* från Norge. Musikerna träffades 2013 under sin studietid på Edsbergs slott i Stockholm, där de studerade för professor Mats Zetterqvist.

Kern Westerberg, *violin* har sedan debuten vid 12 års ålder med Danmarks Radios symfoniorkester spelat med Danmarks Underholdningsorkester, Aarhus Symfoniorkester, Det Danske Ungdomsensemble, och Edsbergs Kammarorkester. Som kammarmusiker har han haft omfattande turnéer i Europa, Kina och Israel.

Daniel Hormazábal är nu en av Sveriges mest framgångsrika unga *pianister* som gjorde sin solodebut 2013 med the Royal College of Music Symphony Orchestra under dirigenten Simon Crawford-Phillips ledning. De senaste åren har Hormazábal haft omfattande framträdanden i USA, Canada, Italien, Frankrike och Tjeckien.

Cellisten **Amalie Stalheim** är en av skandinavians mest lovande musiker som vann *Solistpriset 2018*, som utdelas av Kungliga Musikaliska Akademien och är Sveriges största solisttävling. Hon är härmed 2018 – 2020 Sveriges Radios P2:s ”Artist in Residence”. Född i en musikerfamilj började hon spela cello vid 6 års ålder och senare följde studier vid Barratt Due musikk institutt, Oslo och Edsbergs slott, Stockholm. Som solist har Stalheim bl.a. framträtt med Bergen Filharmoniske Orkester, Gävle Symfoniorkester, Südwestdeutsches Kammerorchester och Kungliga Filharmoniska Orkestern.

Program:

Trio Skandinavia kommer i kvällens program att förutom två av de mest älskade verken i trio-repertoaren framföra ett nutida stycke av en av Sveriges mest kända kompositörer, Albert Schnelzer, f. 1972, Kristinehamn.

Albert Schnelzer: Predatory Dances (2003)
Johannes Brahms: Trio för piano, violin och cello H-dur op. 8
Maurice Ravel: Trio för piano, violin och cello (1914)

Se verkbeskrivning i bilaga.

Biljettkassan öppnar kl. 18.30.

Medlemmar och studerande 120 kr, övriga 200 kr. Ungdomar under 18 år gratis.

Välkomna!

Styrelsen

www.lkms.se

Nästa spelafton blir måndag 4 februari med den österrikiska stråkkvartetten Minetti Quartet som spelar Haydn, Sjostakovitj och Dvorak.

För LKMS:s medlemmar kan nämnas att ett årsmöte hålls samma dag kl. 17.00 i Magle.

LKMS. Bilaga till medlemsutskick nr 7 den 14 januari 2019 med Trio Skandinavia: Daniel Hormazábal, Kern Westerberg, och Amalie Stalheim. Något om verken som spelas.

Albert Schnelzer, *Predatory dances*

2003

Det var med *Predatory Dances* som den svenske tonsättaren Albert Schnelzer fick sitt internationella genombrott. Verket hade beställts av Radio France och uruppfördes 2014 vid institutionens *Présence Festival*. Det består av fyra avsnitt som växlar i tempo snabb – långsam – snabb – långsam. Det inledande snabba avsnittet är intensivt och våldsamt för att inte säga aggressivt. Det är också rytmiskt mycket komplicerat, som det mycket förenklade notexemplet nedan försöker visa. Notexemplets enskilda toner utgör i originalet översta tonen i fyrklanger och den ostinata g-tonen i pianostämman utgör översta tonen i klusterackord åstadkomna med hjälp av vänsterarmen

Tankarna går onekligen till Stravinskijns *Våroffer* och likheten är säkert medveten.

Schnelzer själv har sagt att han i sin musik bl.a. inspireras av balkanmusik, tv-spelsmusik och hårdrock. En av kvällens musiker, Daniel Hormazábal, känner i verket igen stämningar från ett tv-spel, *Final Fantasy VII*, som han spelat i sin ungdom. Han hör också tydliga paralleller till rockgruppen *Iron Maiden*.

Predator betyder rovdjur och en cd-skiva, som innehåller verket, har en bild av en bönsyrsa på omslaget. Men i det inledande snabba avsnittet möter vi ingen högbent, graciös dans. Musiken frammanar snarare en bild av en stor best som aggressivt leker med sitt byte.

Nästa avsnitt visar prov på Schnelzers lyriska ådra. Det har en gles faktur med höga toner i piano och violin och bredare, glissandorika fraser i cellon; allt skapar en atmosfär av oerhörd verkan.

Efter en kort paus återkommer tempot från det första avsnittet. Energin är nu något nedtonad men byggs snart succesivt upp i vågor till en klimax, som till slut kraschar under ritardando.

Ett nytt långsamt avsnitt tar vid. Det domineras av långa toner i stråkarna. Dessa kompletteras med enstaka inpass i pianot, som ibland består av slag direkt på strängarna. Musiken dör slutligen bort i ett intet.

Schnelzers verk riskerar inte att spela rollen som sparv i tranedansen bland kvällens mera namnkunnigare stycken, om någon nu trott det.

Maurice Ravel, Trio för piano, violin och violoncell

1. *Modéré* 2. *Pantoum: assez vif* 3. *Passcaile: Très large* 4. *Final: Animé*

1914

Min trio är klar. Jag behöver bara melodierna till den. De flesta uppfattar nog uttalanden av detta slag som ett skämt eftersom det strider mot vår uppfattning om hur arbetet med ett musikverk går till. Men under det dryga år, 1913-14, som Ravel arbetade med sin trio kan mycket väl form, stämföring och klang etc. ha förberetts i väntan på att temana skulle ta gestalt. Verket fick sitt uruppförande i Paris i januari 1915. Pianotriön är i motsats till stråkkvartetten genomsyrad av den hantverksskicklighet och tekniska perfektion som är så kännetecknande för Ravels mogna verk, och som han också på senare år ständigt strävade efter. Det hindrade honom dock inte från att i 60-årsåldern säga att han gärna hade bytt de senare verkens tekniska fulländning mot ungdomsverkens konstlösa friskhet och styrka.

Den inledande satsen, *Modéré*, är skriven i 8/8 takt. Bakom denna ovanliga men tillsynes jämna taktart döljer sig dock ett mönster med 3-2-3-rytm som hämtats från en baskisk folkdans. Huvudtemat presenteras av pianot och övergår därefter till stråkarna.

Man kan lägga märke till att första temat i alla satserna börjar på likartat sätt. I de tre första satserna innehåller de första tonerna en sjunkande sekund, i den sista satsen en stigande sekund.

Sidotemat, som tas upp av violinen, har liknande rytm, men utgör ändå en lyrisk kontrast. Tempot sänks och sjunker ytterligare när en temavariation upprepas.

Sidotematets a-moll är modalt färgat, en teknik som genomsyrar hela verket.¹ Vi ser alltså hur Ravel frångår sonatformens vanliga "krav" att huvudtema och sidotema ska gå i olika tonarter. Ytterligare exempel på Ravels obstruktion mot praxis är att hela satsen slutar i C-dur i stället för i tonikan, a-moll.

Det är svårt att avgöra var gränsen mellan exposition och genomföring går. Ett 8-takters avsnitt med huvudtemat, kan vara en slutgrupp eller början på genomföringen. Denna passus följs av 8 takter noterat i diss-moll men med en raffinerad version av huvudtemat i fiss-moll, som börjar på tonen diss istället för ciss. Resten av genomföringen (9 takter) inleds med temat i e-moll. Kanske kan detta betraktas som en återtagning i fel tonart (ibland oegentligt kallad falsk återtagning). Ravel lär ha varit road av de Wienklassiska mästarnas små skämtsamheter.

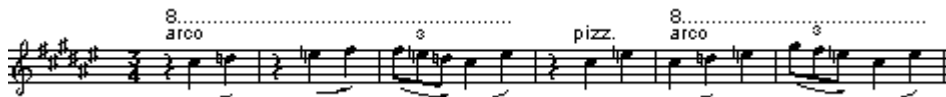
Den egentliga återtagningen, som är kort, börjar med huvudtemat i pianot samtidigt som stråkarna spelar en variant av sidotemat. Det senare hörs sedan också i ensamt majestät. En coda byggd på huvudtemat avslutar satsen.

¹ Skalan är *eolisk a-moll* d.v.s. alla de vita tangenterna på pianot med början på a. Här saknas dock ton nr 6, alltså f.

Den rörliga av de två mellansatserna, *Pantoum*²: *Assez vif*, har tredelad scherzoform. Första delen öppnar med ett rytmiskt tema i pianot (första tonen spelas en oktav lägre):

Det följs av ett tema i stråkarna med härligt spanskt sug.

Ytterligare några teman i samma friska anda låter höra sig, innan den helt annorlunda Trion tar vid. Med breda stråk målar pianot upp en vacker melodi i 4/2 till stråkarnas rörliga figurer i bibehållen 3/4 takt.

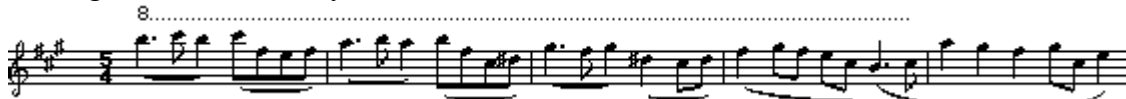
När melodin återkommer ligger den i stråkarna medan pianot tar hand om 3/4 figurerna. Den första delen återkommer på sedvanligt sätt och avslutar satsen.

Den långsamma satsen, *Passcaile*, är alltså en passacaglia. Det innebär att en basmelodi bildar underlag för ett antal variationer. Temat presenteras lågt i pianobasen:

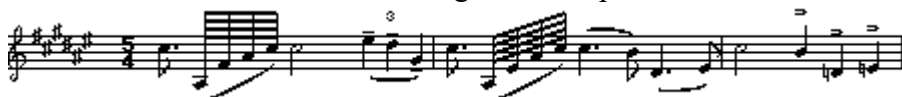

Detta passacagliatema för tankarna, åtminstone mina, till inledningen i Sjostakovitj pianotrio e-moll.³ Nio variationer följer, den sista i pianot ensamt.

I finalen, *Animé*, visar Ravel upp hela sin klangliga färgpalett. Huvudtemat får en ovanlig och främmande rytm med sin 5/4 takt.

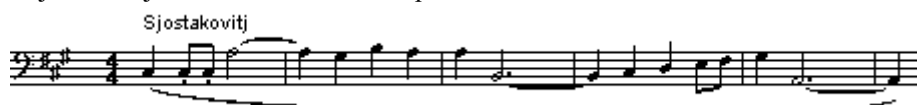
Liknande teman, bl.a. i 7/4 takt ingår även i expositionens första del. Sidotemat annonseras av en drill i stråkarna och ett glissando i pianot.

Ett genomföringsavsnitt finns med en del nya melodivarianter. Återtagningen presenterar liksom expositionen huvudtemat först i pianot och sedan i stråkarna, men här kan det vara fråga om en "falsk" återtagning i pianot medan det är den som hörs i stråkarna som är den egenliga (Se ovan under sats 1). Sidotemat spelas nu i D-dur. En coda baserad på huvudtemat avslutar detta mästerstycke.

² Pantoum, pantun, är en fyra-radig malajisk diktform som använts av bl.a. Baudelaire. I Sverige har Hjalmar Gullberg skrivit dikter i pantunform. Det finns ingen korrelation mellan diktens och musikstyckets form.

³ Sjostakovitjs tema ser ut så här transponerat till samma tonart:

Sjostakovitj kan – medvetet eller omedvetet – ha varit påverkad av Ravels tema, när han 30 år efter Raveltrion skriver sin egen pianotrio. Men det kan naturligtvis även vara ett rent sammanträffande. Men det är intressant med associationer, när vi lyssnar på musik. De hjälper oss att komma ihåg vad vi lyssnat på genom att skapa spår i vårt minne.

Johannes Brahms, Pianotrio H-dur op. 8

1. *Allegro con brio* 2. *Scherzo: Allegro molto* 3. *Adagio* 4. *Finale: Allegro*
1854, 1889

Detta verk fullbordades i början av 1854. När Brahms förläggare Simrock 36 år senare ville ge ut en ny upplaga av Brahms ungdomsverk beslöt Brahms att omarbete sin ungdomstrio. Vid bearbetningen, som bl.a. innebar en förkortning av partituret med 1/3, lyckades Brahms med "undret" – Brahmsbiografen Hans Gal använder det ordet – att ersätta verkets alla brister, utan att den ungdomligt översvallande ursprungsidén gick förlorad, och utan att man märker någon stilbrytning i någon enda takt. Det är denna version från 1889 som kommenteras här.

Första satsen inleds med ett tema i pianot som omedelbart fångar uppmärksamhet:

Brahms börjar ofta på detta sätt, direkt, utan inledning, med ett slående huvudtema. Det övertygar lyssnaren om att stora saker är i görningen, och denne blir aldrig besviken. I ett parti med taktartsväxlingar mellan huvudtakten och 3/2 hörs ett rytmiskt mönster, första gången i cello och violinen. Detta blir föremål för utveckling i genomföringen.

Sidotematet introduceras i pianot:

Det rytmiska motivet, nu i form av trioler, annonserar att expositionen snart är slut.

Expositionen ska enligt partituret tas i repris. Efter en lugn början av genomföringen börjar tretonsmotivet behandlas och därefter huvudtemat. Återtagningen börjar med huvudtemat unisont i stråkarna.

Andra satsen har beteckningen *Scherzo: Allegro molto*. Det är den enda satsen som Brahms låtit förbli praktiskt taget oförändrad vid revisionen 1891. Varje gång jag hör det inledande temat tänker jag på Riddaren Finn Komfusenfej, såsom Stenhammar tolkat denna folkvisa i sin femte stråkkvartett. Likheten gäller en fras som motsvarar texten: "Får jag taga din dotter som maka?" Stenhammars version finns med som jämförelse.⁴

I slutet av scherzodelen hör man i violinen en försynt antydan till Trios tema, samtidigt som pianot spelar huvudtemat.

⁴ I Stenhammars kvartett är takten 6/8 och tonarten a-moll. I notexemplet ovan är melodin för att underlätta jämförelsen skriven i Brahms taktart och tonart.

Trion, *Meno allegro* (H-dur), har åtminstone i början ett mjukare anslag. Temat är en smäktande vals:

Satsen slutar med återtagning av scherzot och en coda.

Den tredelade (A-B-A) långsamma satsen, *Adagio* (H-dur), har en första del, som huvudsakligen består av en mycket stillsam och nästan genomskinlig dialog mellan pianot och stråkarna:

I den längre B-delen tas huvudtemat upp av cellon:

Pianot intonerar ett andra tema

Sedan återkommer en kort del av första temat, medan pianot fortfarande spelar det andra. Det är också detta senare tema som avslutar mittepisoden. A-delen tar åter vid, lika försvunnet som den började och satsen avslutar i meditativ frid.

Sista satsen, *Allegro*, domineras av två väldigt olika musikaliska tankar. Den första skapar i början en orolig och nästan olycksbådande stämning, som emellertid minskar något under de olika omtagningarna.

I slutet, som en förberedelse inför nästa tema, intensifieras musiken i ett kraftfullt forte. Det andra temat, som presenteras i pianot, har allt man kan tänka sig av ungdomligt överdåd och triumferande lycka.

Efter bearbetning av dessa båda teman sätter första temat punkt i den kraftfulla codan.

Yngve Bernhardsson